

19. The Renewable Future of Materials How to produce our everyday products once we phased out fossil oil and gas. H. Bos, D. Van Es, P. Harmsen. 2023 Wageningen Food and Biobased Research. URL: <https://edepot.wur.nl/583970> (in English).

20. Pavlikha, N., Tsymbaliuk, I. (2022). Inkluzyvnyi vektor staloho rozvytku ta efektyvni stratehichni komunikatsii v umovakh hlobalnoi nestabilnosti [An inclusive vector of sustainable development and effective strategic communications in conditions of global instability]. *Sotsialni, ekonomiko-pravovi ta finansovi vyklyky v umovakh hlobalnykh transformatsii*: zbirnyk mater. II Mizhn. naukovo-prakt. konf. (Ternopil – Bratyslava, 30 travnia 2022 roku). Ternopil: ZUNU, 198 p., p. 11–14. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/45677/1/SOCIAL%2C%20ECONOMIC%2C%20LEGAL%20AND%20FINANCIAL%20CHALLENGES%20IN%20GLOBAL%20TRANSFORMATIONS%20CONDITIONS_30_10_2022.pdf#page=12 (in Ukrainian).

21. Why does green economy matter? URL: <https://www.unep.org/explore-topics/green-economy/why-does-green-economy-matter> (in English).

22. The Blue Economy. The Blue Economy does not recycle, it regenerates! URL: <https://www.theblueeconomy.org/en/the-blue-economy/> (in English)

23. Edible Forests. URL: <https://www.theblueeconomy.org/en/cas-82-edible-forests/> (in English).

24. Kate Raworth. What on Earth is the Doughnut? URL: <https://www.kateraworth.com/doughnut/> (in English).

Матеріал надійшов до редакції 11.09.2023 р.

УДК 339.5:351

Валентина Ксендзук,

доктор наук з державного управління, кандидат економічних наук,
доцент, професор кафедри міжнародних відносин і політичного
менеджменту,

Державний університет «Житомирська політехніка»,

valentyna.ksendzuk@ztu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0001-7670-7350

DOI 10.29038/2524-2679-2023-03-318-338

МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Державна зовнішньоторговельна політика формується під впливом міжнародних правил торгівлі та враховує особливості не лише принципи побудови внутрішніх ринків, а й закордонних торговельних партнерів. В

умовах війни в Україні підвищуються вимоги до системи національної безпеки, у тому числі зовнішньоторговельної. Тому в статті досліджено діяльність міжнародних організацій у сфері регулювання торговельних відносин (СОТ, ЮНКТАД, ЮНСІТРАЛ) та проаналізовано статус членства України в них. Метою здійснюваного дослідження є розкриття напрямів співпраці України й міжнародних організацій у сфері регулювання міжнародної торгівлі в умовах викликів і загроз воєнного стану. Ураховуючи результати аналізу позитивних і негативних аспектів участі країни в СОТ, побудовано організаційний механізм державної зовнішньоторговельної політики в частині формування комунікаційних каналів між органами державної влади та структурними органами СОТ, що сприяє ефективній реалізації принципів і завдань співпраці з міжнародною організацією. Також наведено оцінку діяльності Ради міжнародної торгівлі, яка функціонує при Міністерстві економіки України. Запропоновано налагодити взаємодію Офісу з просування експорту та його регіональних центрів обслуговування експортерів, імпортерів й інвесторів зі структурними підрозділами Ради міжнародної торгівлі. Запропонований ланцюг взаємодії всіх рівнів суб'єктів державної зовнішньоторговельної політики сприяє покращенню комунікаційних можливостей органів державної влади й створює підстави для розвитку співпраці бізнесу, державної влади і міжнародних організацій. Пропозиції дають змогу долучити до процесу формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики України всі рівні суб'єктів політики, що забезпечує створення можливостей для досягнення поставлених цілей і завдань..

Ключові слова: міжнародні торговельні організації, СОТ, ЮНКТАД, зовнішня політика, зовнішня торгівля, російсько-українська війна.

Valentyna Ksendzuk,

Zhytomyr Polytechnic State University,

ORCID ID: 0000-0001-7670-7350

INTERNATIONAL TRADE ORGANIZATIONS AND THEIR ROLE IN THE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY UNDER MARTIAL LAW

State foreign trade policy is formed under the influence of international trade rules and takes into account the peculiarities of not only the principles of building domestic markets, but also foreign trade partners. In the conditions of the war in Ukraine, the requirements for the national security system, including the foreign trade system, are increasing. Therefore, the article examines the activity of international organizations in the sphere of regulating trade relations (WTO, UNCTAD, UN-CITRAL) and analyzes the status of Ukraine's membership in them. The purpose

of the conducted research is to reveal the areas of cooperation between Ukraine and international organizations in the field of regulation of international trade in the conditions of challenges and threats of martial law. Taking into account the results of the analysis of the positive and negative aspects of the country's participation in the WTO, an organizational mechanism of the state foreign trade policy was built in terms of the formation of communication channels between state authorities and structural bodies of the WTO, which contributes to the effective implementation of the principles and tasks of cooperation with the international organization. An assessment of the activities of the International Trade Council, which functions under the Ministry of Economy of Ukraine, is also given. It is proposed to establish cooperation between the Export Promotion Office and its regional service centers for exporters, importers and investors with structural units of the International Trade Council. The proposed chain of interaction of all levels of subjects of state foreign trade policy contributes to the improvement of communication capabilities of state authorities and creates grounds for the development of cooperation between business, state authorities and international organizations. The proposals make it possible to involve all levels of policy subjects in the process of formation and implementation of the state foreign trade policy of Ukraine, which ensures the creation of opportunities for achieving the set goals and objectives.

Key words: international trade organizations, WTO, UNCTAD, foreign policy, foreign trade, Russian-Ukrainian war.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси та інтернаціоналізація міжнародних торговельних відносин впливають на зменшення можливостей держави щодо впливу на зовнішньоторговельні відносини. Державна політика в таких умовах формується під впливом міжнародних торговельних вимог, які визначаються на рівні міжнародних організацій і встановлюються відповідно до укладених торговельних угод у межах співробітництва з іншими країнами. У сфері повноважень держави залишаються тарифні та нетарифні методи управління зовнішньоторговельною діяльністю, які реалізуються в розрізі визначеного напрямку зовнішньоторговельної політики.

Постановка проблеми. Відповідно до статті 27 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність»: «Україна самостійно набуває членства в міжнародних міждержавних економічних організаціях, установчі акти яких не суперечать цілям та принципам Конституції України. Україна може вступити у відносини з міжнародними міждержавними економічними організаціями на основі відповідних міжнародних договорів й/або установчих актів зазначених організацій» [1].

В умовах війни перед Україною стоїть один із найбільших викликів – економічний розвиток країни та протистояння діям країни-агресора росії, яка руйнує цілі виробничі комплекси, здійснює окупацію територій, спричиняє масштабні жертви серед цивільного населення й значні пошкодження інфраструктури. Міжнародні торговельні організації, виконуючи свої функції та завдання у сфері регулювання міжнародної торгівлі, стають ключовими гравцями, які надають фінансову, технічну, інформаційну допомогу Україні в умовах воєнного стану. Важливість участі України в міжнародних торговельних організаціях підтверджується також необхідністю захисту національних інтересів у торговельних спорах з іншими країнами, що встановлюють торговельні обмеження для імпорту з України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Г. П. Пасемко, Л. Г. Бага, С. В. Довгаль [2] розкривають сутність одностороннього та багатостороннього регулювання міжнародної торгівлі. Одностороннє регулювання «здійснюється урядом держави без узгодження з іншими країнами й зорієнтоване на розв'язання внутрішніх проблем чи укріплення власних позицій на світовому ринку. Також таке регулювання може здійснюватись у відповідь на аналогічні дії інших країн. За двостороннього державного регулювання міжнародної торгівлі передбачається узгодження щодо торгової політики між країнами – торговими партнерами. Частіше всього таке регулювання застосовується для держав із різним правовим полем і відмінними між собою технологічними та якісними нормами виробництва товарів. Багатостороннє державне регулювання міжнародної торгівлі в умовах глобалізації є найбільш часто використовуваним методом формування торгової взаємодії. За такого регулювання торгова політика узгоджується й регулюється багатосторонніми угодами, спираючись на нормативи наддержавних торгових організацій, таких як Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародна торгова палата (МТП) та ін.» [3].

У науковій літературі серед учених досить поширеною є тематика у сфері дослідження зовнішньоекономічної діяльності й напрямів її вдосконалення на рівні окремих груп суб'єктів господарювання: О. Гаврилюк, В. Гейць, А. А. Мазаракі, Т. М. Мельник, Н. О. Іксарова, Т. Циганкова та ін. Питання участі України в міжнародних торговельних організаціях розглядали у своїх наукових працях Д. П. Єфремов, В. Дорофієнко, О. Сергієнко, Н. М. Заярна, С. М. Олексин, Г. С. Терещук, Т. А. Федотова, Д. С. Комарницький, К. Юрченко, О. М. Іваницька, А. О. Ткач. В умовах воєнного стану й зміни вектора розвитку зовнішньоторговельних відносин країни важливі напрацювання І. Г. Бабець, К. М. Войціцької,

Д. О. Грицишена, Л. В. Сергієнко, що розкривають питання національної безпеки та формування державної політики.

Мета дослідження – розкрити напрями співпраці України та міжнародних організацій у сфері регулювання міжнародної торгівлі в умовах викликів і загроз воєнного стану.

У статті використано загальнонаукові **методи наукового дослідження**: індукції та дедукції – для визначення напрямів розвитку відносин України з міжнародними торговельними організаціями; порівняння та узагальнення – для ідентифікації позитивних й негативних сторін участі України в СОТ; аналізу та синтезу – для побудови організаційного механізму формування й реалізації державної зовнішньоторгівельної політики в частині співпраці органів державної влади та СОТ.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

До суб'єктів державної зовнішньоторгівельної політики належать міжнародні торговельні організації – Світова організація торгівлі (СОТ), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Міжнародний торговий центр, Міжнародна торговельна палата, які формують міжнародне законодавство у сфері торговельних відносин між країнами та їх членами.

У дослідженні окреслено особливості здійснюваної співпраці, зважаючи на статус членства України в міжнародних організаціях, їх тип формування й правове забезпечення питань зовнішньої торгівлі, ратифіковане Україною (табл. 1).

Таблиця 1.

Основні відомості про участь України в міжнародних організаціях у сфері регулювання торговельних відносин

Міжнародна організація	Тип	Сфера відносин України з міжнародною організацією	Членство України
1	2	3	4
Світова організація торгівлі [4]	міждержавна (міжурядова)	– участь у формуванні новітніх правил торгівлі на світовому ринку у рамках поточного раунду багатосторонніх торговельних	16 травня 2008 р. Україна стала членом СОТ

Продовження таблиці 1.

		<p>переговорів із метою максимального врахування національних інтересів нашої держави в торговельно-економічній сфері;</p> <ul style="list-style-type: none"> – право використовувати механізм урегулювання суперечок у рамках СОТ, які можуть виникнути в країни з її торговими партнерами; – активізація зовнішньоторговельної політики шляхом участі країни в багатосторонніх торговельних переговорах 	
<p>Конференція ООН із торгівлі та розвитку [5]</p>	<p>міждержавна (міжурядова)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – участь у засіданнях робочих органів ЮНКТАД; – співробітництво з підрозділами ЮНКТАД із метою реалізації в Україні спільних проєктів у сфері розвитку малого та середнього бізнесу, імплементації міжнародних стандартів фінансової звітності, створення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій, реалізації конкурентної політики тощо; – співробітництво з країнами, що входять до регіональної групи «D» із метою відстоювання інтересів України в рамках ЮНКТАД 	<p>Україна стала членом у 1964 р. як організації, що має статус постійного міжурядового органу Генеральної Асамблеї ООН</p>
<p>Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі [6]</p>		<ul style="list-style-type: none"> – участь у підготовці та прийнятті нових міжнародних конвенцій, типових й однакових законів і заохочення кодифікації та ширшого визнання міжнародних торгових термінів, положень, звичаїв і практики; 	<p>у 2019 р. Україна обрана членом ЮНСІТРАЛ терміном на 6 років</p>

Продовження таблиці 1.

		– збір і поширення інформації про національне законодавство й сучасні юридичні заходи, уключаючи прецедентне право, у сфері права міжнародної торгівлі	
Міжнародний торговий центр [7]	недержавна (неурядова)	– участь в організації дає змогу збільшити участь країни у світовій економіці та досягти цілей розвитку за рахунок експорту, а також сприяє поліпшенню якості продукції й розвитку маркетингу; – отримання інформації про торгівлю та ринок; – отримання послуг із техніки здійснення торгових операцій; – сприяння підготовці кадрів; – визначення потреб і розробка програм сприяння розвитку торгівлі; – сприяння підключенню до міжнародних ланцюгів створення вартості; – сприяння та інтеграція інклюзивної й зеленої торгівлі	Україна стала членом у 1964 р. як організації, що має статус координатора в системі ООН із питань технічної допомоги, пов'язаної з торгівлею
Міжнародна торговельна палата [8]		– експертні консультації та діалог: «влада-бізнес»; – представництво й головування в Громадських радах при провідних міністерствах і відомствах України з метою сприяння створенню умов ведення бізнесу через діалог між представниками ділових кіл і влади.	здійснення співпраці через Український національний комітет МТП, створений у 1998 р.

Закінчення таблиці 1.

	<p>Міжнародна торговельна палата здійснює розробку глобальних стандартів ведення бізнесу: Incoterms, торгове фінансування. форс-мажор, міжнародні контракти (їх укладання та типові форми), міжнародний арбітраж; вирішення комерційних спорів Міжнародним арбітражним судом у Парижі; проведення тренінгів-семінарів і конференцій, які стосуються всіх сфер діяльності ІСС; відстоювання інтересів міжнародного бізнесу в якості консультативного органу при ООН, ЄБРР. Світовому банку, СОТ й офіційного партнера саміту G20; об'єднання торгово-промислових палат через Світову федерацію торгових палат</p>	
--	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--

Джерело: складено на підставі аналізу інформації на офіційних сайтах міжнародних організацій.

Діяльність міжнародних міжурядових та неурядових організацій передбачає реалізацію сукупності завдань і відкриває перед їхніми членами низку можливостей. Із метою ефективного використання таких можливостей та позитивного досвіду впровадження й адаптації в Україні міжнародного законодавства у сфері регулювання зовнішньоторговельних відносин розглянуто більш детально діяльність міжнародних торговельних організацій та переваги й недоліки участі в них України.

Світова організація торгівлі. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі укладений у місті Женеві 5 лютого 2008 р. й ратифікований Законом України від 10 квітня 2008 р. № 250-VI [9].

В. В. Слободян зазначає, що «членство в СОТ – це системний фактор подальшого розвитку національної економіки, лібералізація зовнішньої торгівлі, а також можливість українським експортерам отримати передбачуваний план співпраці на світових ринках і здатність урегулювання поточні торговельні проблеми й спірні питань під час здійснення міжнародної торгівлі» [10].

Відразу після вступу України до СОТ (процес вступу розпочався 1993 р., коли до Секретаріату ГАТТ подано офіційну заявку уряду про намір приєднатися до ГАТТ) у науковій літературі з'явилися різносторонні думки з приводу переваг і недоліків, що відкриваються як для апарату державного управління, так і для суб'єктів господарювання. У табл. 2 узагальнено підходи науковців щодо виділення позитивних і негативних сторін участі України в СОТ, які, на нашу думку, є найбільш доцільними та обґрунтованими.

Таблиця 2.

Узагальнені підходи науковців щодо виділення позитивних і негативних сторін участі України в СОТ

Позитивні наслідки участі України в СОТ	Негативні наслідки участі України в СОТ
1	2
<ul style="list-style-type: none"> – доступ до міжнародних ринків, – доступ до багатосторонніх механізмів вирішення суперечок та можливість впливати для захисту національних інтересів на умови регулювання світової торгівлі, – розвиток міжнародної торгівлі забезпечує споживачам можливість ширшого вибору як за асортиментом, так і за якістю й ціновими параметрами товарів та послуг; – покращення умов ведення бізнесу, – ефективніше державне управління, – посилення переговорної спроможності, – забезпечення захисту довкілля та охорони здоров'я, – забезпечення однакових можливостей для всіх учасників, – підвищення доходів: правила сучасної торговельної системи 	<ul style="list-style-type: none"> – посилення впливу світової кон'юнктури на економіку країни, що зумовлює підвищення економічних ризиків України в періоди глобальної економічної нестабільності, – неготовність вітчизняних виробників в окремих випадках до зростання конкуренції через низьку ефективність підприємств і, як наслідок, скорочення виробництва неконкурентоспроможних вітчизняних підприємств та галузей, – унаслідок низької конкурентоспроможності багатьох видів вітчизняної продукції в деяких секторах економіки України (будівельний, гірничовидобувний, машинобудівний) після вступу до СОТ можна очікувати скорочення виробництва окремих видів продукції

<p>сприяють зниженню бар'єрів у торгівлі, що зумовлює зростання її обсягів й одночасно доходів держави, виробників і громадян,</p> <ul style="list-style-type: none"> – підвищення зайнятості: торгівля стимулює економічне зростання та створення нових робочих місць, – боротьба з корупцією: система міжнародних правил і норм щодо торгівлі й торговельної політики стимулює роботу урядів країн-учасниць, сприяє підвищенню дисципліни та порядку в діяльності державних установ, боротьбі з корупцією, – захист від лобіювання: механізми торговельної системи сприяють формуванню більш широкого погляду урядів на національну торговельну політику, запобігаючи практиці лобіювання та реалізації інтересів вузьких груп людей, – удосконалення системи стандартизації, сертифікації, застосування санітарних, фітосанітарних заходів і технічних регламентів, – подолання дискримінаційного ставлення до України у світовій антидемпінговій політиці, – удосконалення національного законодавства, – посилення авторитету України в міжнародній економічній політиці, – збільшення прямих іноземних інвестицій 	<p>скорочення надходжень до бюджету, утрату робочих місць, зростання соціальної напруженості,</p> <ul style="list-style-type: none"> – унаслідок цінової конкуренції, вимог міжнародних стандартів потрібно очікувати скорочення традиційних ринків збуту для українського експорту, – використання України розвиненими країнами як ринку збуту своєї продукції, унаслідок чого відбувається зростання імпорту та зменшення золотовалютних резервів, – тимчасове зниження виробництва окремих товарів в обсягах, еквівалентних збільшенню імпорту, – формування загроз у торгівлі послугами. Наприклад, форсування перетворень у сфері транспортних послуг та невжиття превентивних протекціоністських заходів стосовно національних перевізників може призвести до занепаду галузі й витіснення вітчизняних постачальників послуг із міжнародних ринків перевезень

Джерело: складено на підставі аналізу [11; 12; 13; 14; 15; 16].

Україна використовує економічні методи державного управління зовнішньоторговельною діяльністю з метою сприяння розвитку експорту та вироблення політики імпортозаміщення готової продукції. Такий підхід стимулюється й підтримується СОТ, адже в умовах участі країни в міжнародній організації, розкриваються можливості у сфері розширення торговельного партнерства – підписання торговельних угод, створення зон вільної торгівлі як етапів міжнародної економічної інтеграції країни.

У ході дослідження ідентифіковано наступні передумови участі України в СОТ:

1. Удосконалення механізмів формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики:

– участь України в формуванні правил міжнародної торгівлі, що сприяє врахуванню національних інтересів держави й особливостей соціально-економічного розвитку;

– огляд та аналіз торговельної політики України на відповідність вимогам СОТ й участь у моніторингу торговельних політик держав-членів СОТ, які є важливими торговельними партнерами України.

2. Розвиток системи правового забезпечення у сфері регулювання зовнішньоторговельних відносин:

– прийняття та ратифікація угод СОТ, що визначають правила міжнародної торгівлі товарами й послугами, а також торговельні аспекти прав інтелектуальної власності;

– сприяння розширенню географії двосторонніх та багатосторонніх торговельних угод з потенційними країнами-партнерами, а також поглиблення рівнів інтеграції та співпраці наявних торговельних відносин з іншими країнами.

3. Підвищення рівня захисту національних підприємств у зв'язку з отриманням права використовувати механізм урегулювання суперечок у рамках СОТ, які можуть виникнути в країні з її торговими партнерами.

4. Активізація участі України в дотриманні базових принципів сталого розвитку (формування взаємозв'язку екологічних, економічних і соціальних чинників розвитку суспільства):

– захист навколишнього середовища через упровадження економічних методів державного управління у вигляді нетарифних обмежень щодо національних та іноземних суб'єктів зовнішньоторговельної діяльності;

– розвиток підприємницької діяльності у сфері реалізації принципів соціальної відповідальності бізнесу;

– забезпечення досягнення позитивного зростання показників соціально-економічного розвитку країни.

5. Розширення можливостей як державного, так і приватного сектору у сфері участі в міжнародних програмах, проєктах тощо

Отже, формування зазначених передумов, як бачимо, сприяє розвитку державної зовнішньоторговельної політики України й дає змогу отримати позитивний ефект від застосовуваних методів державного управління зовнішньоторговельною діяльністю.

Однак потрібно вказати на той факт, що формування передумов участі України в СОТ неможливе без створення базисного підґрунтя розвитку національного ринку товарів і послуг та системи механізмів формування й реалізації державної зовнішньоторговельної політики. Налагодження взаємозв'язку між структурними органами державної влади та представництвами міжнародних організацій у сфері регулювання торговельних відносин є однією з підстав організаційно-інформаційного механізму формування й реалізації державної зовнішньоторговельної політики.

Під час розробки послідовності дій органів державної влади щодо формування напрямів взаємодії з міжнародними організаціями та їхнього представництва доцільно враховувати не лише позитивні аспекти співпраці, а треба зважати на негативні сторони, які можуть відобразитися на показниках соціально-економічного розвитку країни та вплинути на формування іміджу на міжнародному ринку товарів і послуг.

Серед негативних наслідків найпоширенішою думкою серед науковців є те, що внаслідок участі України в СОТ постраждає національна економіка, а українські підприємства втратять конкурентні позиції на внутрішньому ринку, що позначиться на таких показниках економічного розвитку, як: зайнятість, інфляція, інвестиційна привабливість, експорт, стабільність грошово-валютного ринку тощо. Унаслідок цього Україна може стати ринком збуту для інших країн світу й матиме не партнерський статус країни-експортера, а країни, у якій ефективно розміщувати виробництва з дешевою робочою силою та з якої вигідно імпортувати сировину.

За понад як 10 років членства в СОТ, як бачимо за результатами аналізу показників зовнішньої торгівлі України, така описана ситуація не виправдана й не обґрунтована. Наявність проблемного питання щодо сировинного характеру експортних операцій є тим сигналом, на який повинен звернути увагу апарат державного управління та побудувати зовнішньоторговельну політику таким чином, щоб нівелювати негативний вплив цього фактора розвитку зовнішньої торгівлі на стан соціально-економічної системи країни.

На рис. 1 зображено організаційний механізм формування й реалізації державної зовнішньоторговельної політики в розрізі співпраці органів державної влади зі Світовою організацією торгівлі.

Представлена організаційна структура органів державної влади у сфері формування та реалізації зовнішньоторговельної політики України побудована таким чином, що сприяє ефективній реалізації принципів і завдань СОТ. Адже кожен зі структурних органів державної влади

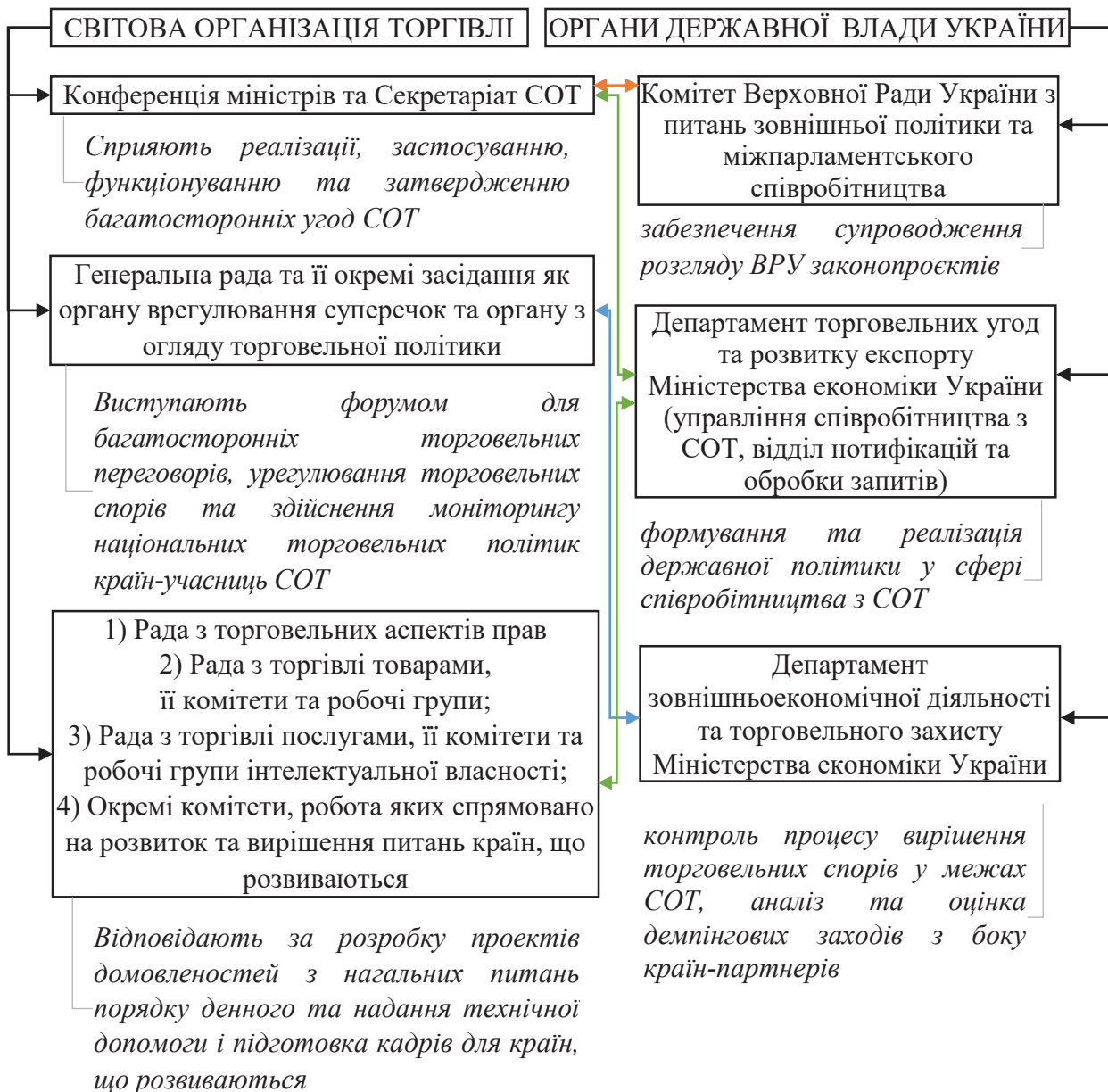


Рис. 1. Організаційний механізм формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики в частині співпраці органів державної влади та Світової організації торгівлі

Джерело: розроблено автором.

відповідає за певний напрям співпраці й регулює відповідну сферу зовнішньоторговельних відносин в Україні. Такий організаційний механізм формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики забезпечує налагодження й здійснення ефективної співпраці органів державної влади та органів структури системи СОТ.

Комісія ООН із права міжнародної торгівлі є однією зі спеціалізованих установ ООН, яка забезпечує розробку юридичних інструментів, що сприяють зникненню бар'єрів і покращують процеси міжнародної торгівлі. Участь України в цій міжнародній організації здійснюється через:

- участь у підготовці та прийнятті нових міжнародних конвенцій, типових й однакових законів і заохочення кодифікації і ширшого визнання міжнародних торгових термінів, положень, звичаїв та практики;

- збір і поширення інформації про національне законодавство й сучасні юридичні заходи, уключаючи прецедентне право, у сфері права міжнародної торгівлі.

Так, зокрема, у 2019 р. Україна обрана членом ЮНСІТРАЛ терміном на шість років, її завдання полягатимуть в участі в розробці нових стандартів міжнародного інвестиційного арбітражу, електронної комерції та процедур банкрутства.

Конференція ООН із торгівлі та розвитку. Наступною міжнародною організацією, яка регулює міжнародні торговельні відносини між країнами світу, є Конференція ООН із торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), яка «діє на багатосторонній основі, охоплюючи широке коло економічних відносин, пов'язаних, з одного боку, із торгівлею країн, що розвиваються, а з іншого – із розвитком цих країн. Визнаючи торгівлю одним із найважливіших елементів економічного зростання та світового розвитку, а також інструментом для викорінення бідності, вона стала також форумом для координації зв'язків між торгівлею й розвитком як на національному, так і на міжнародному рівнях. У нинішній період її діяльність охоплює також проблеми держав із перехідною економікою, до яких належить Україна» [17]. Тому співпраця та розвиток відносин органів державної влади та ЮНКТАД є одним із пріоритетних напрямів удосконалення державної зовнішньоторговельної політики України.

Оцінюючи співпрацю України і ЮНКТАД, зауважимо, що вона ґрунтується на підставі розвитку діяльності СОТ. ЮНКТАД пропонує інтенсивну спеціальну програму підвищення професійного потенціалу для членів національних комітетів зі сприяння торгівлі. Основна мета програми полягає в наданні можливості національним комітетам успішно виконувати свій мандат на скоординовану реалізацію реформ

щодо спрощення торгівлі, уключаючи положення Угоди про сприяння торгівлі СОТ. Успішні та ефективні національні комітети сприятимуть упорядкуванню міжнародної торгівлі країн.

Так, зокрема, відповідно до Угоди про сприяння торгівлі СОТ, в Україні у 2017 р. створено Раду міжнародної торгівлі, яка виконує функції Національного комітету зі питань сприяння торгівлі. Основною функцією цього органу є «сприяння координації дій центральних і місцевих органів виконавчої влади й місцевого самоврядування, установ та організацій різної форми власності у сфері розвитку міжнародної торгівлі України, підтримки зростання експорту й спрощення процедур міжнародної торгівлі» [18]. Діяльність здійснюється відповідно до розпорядження від 19 червня 2019 р. № 444-р «Про затвердження плану заходів з імплементації положень Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі».

Створення цього органу державної влади є позитивним досвідом у сфері вдосконалення державної зовнішньоторговельної політики. Адже це сприяє покращенню комунікаційних можливостей організаційно-інформаційного механізму державної політики й створює підстави для розвитку співпраці бізнесу, державної влади та міжнародних організацій. Отже, до процесу формування й реалізації державної зовнішньоторговельної політики України залучаються всі рівні суб'єктів політики, а за таких умов створюються можливості для досягнення поставлених цілей і завдань.

Через Раду міжнародної торгівлі ЮНКТАД організовує семінари на регіональному та національному рівнях, публікує відповідну інформацію й навчальні матеріали та надає технічну допомогу в рамках численних проєктів.

Підвищення обізнаності щодо проблем, із якими стикається ділова спільнота в рамках експорту, імпорту чи транзиту, обмін досвідом і найкращими практиками, поширення нової інформації та рекомендацій щодо сприяння торгівлі – це ті складові частини інформаційного механізму державної зовнішньоторговельної політики, які дають змогу побудувати якісні відносини між суб'єктами господарювання, недержавними організаціями у сфері торгівлі й державою.

Оцінюючи діяльність Ради міжнародної торгівлі, зауважимо, що незважаючи на мету створення організації як платформи для діалогу між державою та бізнесом, напрями роботи, які реалізуються, здебільшого мають характер одностороннього діалогу центральних органів виконавчої влади. Така ситуація складається у зв'язку з відсутністю розвиненої системи впровадження функцій Ради на місцях. Тому запропоновано налагодити

взаємодію Офісу з просування експорту та їхніх регіональних центрів обслуговування експортерів, імпортерів й інвесторів зі структурними підрозділами Ради міжнародної торгівлі. Це сприятиме формуванню ланцюга взаємодії всіх рівнів суб'єктів державної зовнішньоторговельної політики (рис. 4.6).

Актуальність співпраці саме органів місцевого самоврядування та міжнародних організацій актуалізується. «Останнім часом усе частіше партнерами органів місцевої публічної влади України виступають урядові організації зарубіжних держав (наприклад Агентство міжнародного розвитку США (USAID), Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA), Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA) та ін.), міжнародні міжурядові організації (економічні, фінансові,

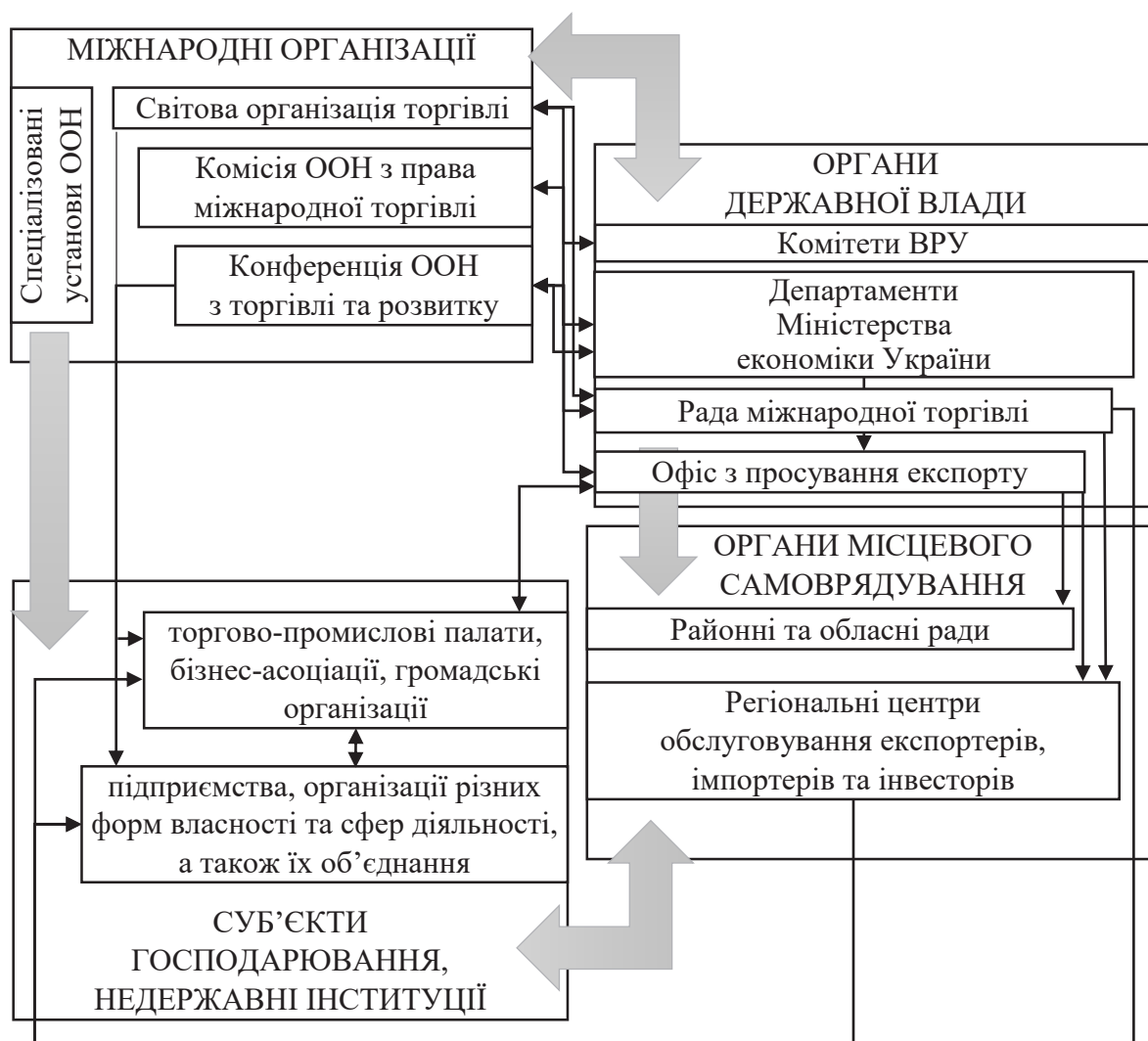


Рис. 2. Ланцюги взаємодії всіх рівнів суб'єктів державної зовнішньоторговельної політики

Джерело: розроблено автором.

гуманітарні тощо), транснаціональні корпорації, фірми зарубіжних держав і міжнародні неурядові організації» [19].

«Основні форми міжнародного співробітництва органів місцевої влади в Україні розробляються й реалізуються безпосередньо виконавчими комітетами місцевих рад, міськими, районними та обласними державними адміністраціями. Організаційно-правові форми такого співробітництва мають різноманітний і багатоплановий характер й у своїй сукупності створюють систему міжнародних відносин на локальному та регіональному рівнях» [19].

Дієвість функціонування державної зовнішньоторговельної політики забезпечують суб'єкти, до складу яких входять міжнародні організації (спеціалізовані установи ООН), органи законодавчої (комітети ВРУ) і виконавчої (Департаменти Міністерства економіки України, Рада міжнародної торгівлі, Офіс з просування експорту) влади, органи місцевого самоврядування й регіональні центри обслуговування експортерів, імпортерів та інвесторів, створені при них, а також суб'єкти господарювання й недержавні інституції (бізнес-асоціації, громадські організації, торгово-промислові палати.

У розрізі запропонованого ланцюга взаємодії всіх рівнів суб'єктів державної зовнішньоторговельної політики та в контексті вдосконалення діяльності Ради міжнародної торгівлі запропоновано активізувати її співпрацю в регіонах, зокрема з регіональними центрами обслуговування експортерів, імпортерів та інвесторів. Це сприятиме створенню ефективної комунікації між владою й бізнесом і створюватиме умови для покращення доступу суб'єктів господарювання до міжнародних програм розвитку, що пропонуються міжнародними організаціями.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У ході здійсненого дослідження та проведеного аналізу діяльності міжнародних організацій у сфері регулювання торговельних відносин визначено особливості співпраці й ідентифіковано статус членства України в СОТ, ЮНКТАД, ЮНСІТРАЛ. Із метою забезпечення дієвості та отримання переваг участі в міжнародних торговельних організаціях обґрунтовано канали взаємодії відповідно до розподілу обов'язків усередині організаційного механізму органів державної влади. Зокрема, у напрямі вдосконалення організаційного механізму державної зовнішньоторговельної політики України представлено комунікаційні канали між органами державної влади й структурними

органами СОТ, що сприяє ефективній реалізації принципів та завдань міжнародної організації. Кожен зі структурних органів державної влади відповідає за певний напрям співпраці й регулює відповідну сферу зовнішньоторговельних відносин в Україні. Комітети ВРУ співпрацюють із Конференцією міністрів і Секретаріатом СОТ у частині забезпечення супроводження розгляду ВРУ законопроектів у сфері регулювання зовнішньої торгівлі в Україні відповідно до угод СОТ. Основною функцією Департаменту зовнішньоекономічної діяльності й торговельного захисту Міністерства економіки України є контроль процесу вирішення торговельних спорів у межах СОТ, аналіз та оцінка демпінгових заходів із боку країн-партнерів. Тому цей орган повинен налагодити співпрацю та здійснювати моніторинг діяльності Генеральної ради, зокрема її окремих засідань – Органу врегулювання суперечок та Органу з огляду торговельної політики. Департамент торговельних угод і розвитку експорту Міністерства економіки України (управління співробітництва із СОТ, відділ нотифікацій та обробки запитів) здійснює формування й реалізацію державної політики у сфері співробітництва із СОТ, тому основними органами, із якими має бути налагоджена співпраця, – це Рада з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності, Рада з торгівлі товарами, Рада з торгівлі послугами, окремі комітети, роботу яких спрямовано на розвиток і вирішення питань країн, що розвиваються.

Такий організаційний механізм формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики забезпечує налагодження й здійснення ефективної співпраці органів державної влади та органів системи СОТ.

У результаті здійсненої оцінки діяльності Ради міжнародної торгівлі з'ясовано, що відсутність розвиненої системи впровадження функцій Ради на місцях призводить до неможливості реалізації її основних функцій. Тому запропоновано налагодити взаємодію Офісу з просування експорту і його регіональних центрів обслуговування експортерів, імпортерів та інвесторів зі структурними підрозділами Ради міжнародної торгівлі. На підставі цього сформовано ланцюг взаємодії всіх рівнів суб'єктів державної зовнішньоторговельної політики. Такий підхід до формування організаційно-інформаційного механізму державної зовнішньоторговельної політики сприяє покращенню комунікаційних можливостей органів державної влади та створює підстави для розвитку співпраці бізнесу, державної влади й міжнародних організацій. Отже, до процесу формування та реалізації державної зовнішньоторговельної політики України залучаються всі рівні суб'єктів політики, а за таких умов створюються можливості для досягнення поставлених цілей і завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 року № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
2. Пасемко, Г. П., Бага, Л. Г., Довгаль, С. В. (2018). Державне регулювання міжнародної торгівлі в умовах глобалізації. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*, № 2, с. 226–232.
3. Кулицький, С. (2018). Зовнішня торгівля України: стан, проблеми й перспективи (№ 9, № 10) [Електронний ресурс]. *Україна: події, факти, коментарі*, № 9, с. 81–93. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr9.pdf>.
4. The World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm
5. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/>
6. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: <https://uncitral.un.org>
7. The International Trade Centre. URL: <https://www.intracen.org/itc/about/>
8. International Chamber of Commerce. URL: <https://iccwbo.org/about-us/governance/>
9. Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» від 10 квітня 2008 р. № 250–VI. *Відомості Верховної Ради України*, 2008, № 23, ст. 213.
10. Слободян, В. В. Україна та СОТ: співробітництво в рамках сприяння міжнародній торгівлі. *Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі*: зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конференції (м. Ірпінь – м. Хмельницький, 25–31 трав. 2020 р.). Хмельницький: Наук.-дослід. центр митної справи, 2020, 151 с. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/6221/1/6394_IR.pdf
11. Дорофієнко, В. (2007). Про деякі аспекти економічних наслідків приєднання України до СОТ. *Економіст*, № 8, с. 66–70.
12. Сергієнко, О. Переваги та недоліки вступу України до Світової організації торгівлі. URL: <http://eu-ua.org/novyny/prezydent-pidpysav-zakon-pro-veterynarnu-medycynu>
13. «Міжнародна група розвитку» на розгляд Агентства США з міжнародного розвитку Переваги членства у світовій організації торгівлі для України. 2016. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=81665d7a-d2aa-4aba-a3b0-5f99580573ec>
14. Заярна, Н. М., Олексин, С. М. Членство України у світовій організації торгівлі: переваги та недоліки. *Науковий вісник НЛТУ України*, 2011, 21, 18.
15. Терещук, Г. С., Федотова, Т. А. Позитивні наслідки та переваги вступу України до Світової організації торгівлі, 2012. URL: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201263/283-288.html>.
16. Вступ України до СОТ: Переваги, проблеми та прогнози. URL: <https://forinsurer.com/public/03/07/21/599>
17. Гребенюк, М. С. Правовий статус конференції ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) та її еволюція: автореферат дис. ... канд. юрид. наук, спец. 12.00.11 – міжнародне право. Київ, 2010.
18. Рада з міжнародної торгівлі. URL: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=b726b71b-cdcc-4714-9866-dc154d91d259&tag=RadaZMizhнародnoiTorgivli>

19. Ткач, А. О. (2015). Участь міжнародних міжурядових та неурядових організацій у процесі розвитку міжнародного співробітництва органів місцевої публічної влади в Україні. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Кієво-Могилянська академія]*. Серія: Державне управління, №. 263, вип. 252, с. 137–143.

REFERENCE

1. Pro zovnishnoekonomichnu diialnist Zakon Ukrainy [Law of Ukraine on foreign economic activity] № 959-XII. (1991). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (in Ukrainian). (2023, September, 02).
2. Pasemko, H. P., Baha, L. H., Dovhal, S. V. (2018). Derzhavne rehuliuвання mizhnarodnoi torhivli v umovakh hlobalizatsii [State regulation of international trade in the conditions of globalization]. *Visnyk KhNAU. Serii: Ekonomichni nauky [KHNAU Bulletin. Series: Economic Sciences]*, №. 2, pp. 226–232 (in Ukrainian).
3. Kulytskyi, S. (2018). Zovnishnia torhivlia Ukrainy: stan, problemy y perspektyvy [Foreign trade of Ukraine: state, problems and prospects]. *Ukraina: podii, fakty, komentari [Ukraine: events, facts, comments]*, № 9, pp. 81–93. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/ukr9.pdf>. ([in Ukrainian). (2023, September, 02).
4. The World Trade Organization. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/thewto_e.htm (in English).
5. UNCTAD. URL: <https://unctad.org/> (in English).
6. The United Nations Commission on International Trade Law. URL: <https://uncitral.un.org> (in English).
7. The International Trade Centre. URL: <https://www.intracen.org/itc/about/> (in English).
8. International Chamber of Commerce. URL: <https://iccwbo.org/about-us/governance/> (in English).
9. Pro ratyfikatsiiu Protokolu pro vstup Ukrainy do Svitovoi orhanizatsii torhivli Zakon Ukrainy № 250–VI [Law of Ukraine № 250–VI on the ratification of the Protocol on the accession of Ukraine to the World Trade Organization] (2008). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, № 23, ст. 213.
10. Slobodian, V. V. (2020). Ukraina ta SOT: spivrobitnytstvo v ramkakh sprianniia mizhnarodnii torhivli [Ukraine and the WTO: cooperation in the framework of promoting international trade]. *Aktualni problemy zabezpechennia natsionalnoi bezpeky ta sproshchennia protsedur mizhnarodnoi torhivli: zbirnyk tez IV naukovo-praktychnoi internet-konferentsii [Current problems of ensuring national security and simplifying international trade procedures: collection of theses of the 4th scientific and practical internet conference]*. (m. Irpin – m. Khmelnytskyi, 25–31 travnia 2020 roku). Khmelnytskyi: Naukovo-doslidnyi tsentr mytnoi spravy, 151 p. URL: http://ir.nusta.edu.ua/bitstream/123456789/6221/1/6394_IR.pdf (in Ukrainian). (2023, September, 04).
11. Dorofienko, V. (2007) Pro deiaki aspekty ekonomichnykh naslidkiv pryiednannia Ukrainy do SOT [About some aspects of the economic consequences of Ukraine joining the WTO]. *Ekonomist [Economist]*, № 8, pp. 66–70 (in Ukrainian).

12. Serhiienko, O. Perevahy ta nedoliky vstupu Ukrainy do Svitovoi orhanizatsii torhivli [Advantages and disadvantages of Ukraine's accession to the World Trade Organization]. URL: <http://eu-ua.org/novyny/prezydent-pidpysav-zakon-pro-veterynarnu-medycynu> (in Ukrainian). (2023, September, 04).

13. «Mizhnarodna hrupa rozvytku» na rozghliad Ahentstva SShA z mizhnarodnoho rozvytku (2016). Perevahy chlenstva u svitovii orhanizatsii torhivli dlia Ukrainy [The advantage of membership in the world trade organization for Ukraine]. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=81665d7a-d2aa-4aba-a3b0-5f99580573ec> (in Ukrainian). (2023, September, 04).

14. Zaiarna, N. M., Oleksyn, S. M. (2011). Chlenstvo Ukrainy u svitovii orhanizatsii torhivli: perevahy ta nedoliky [Membership of Ukraine in the World Trade Organization: advantages and disadvantages]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy [Scientific bulletin of NLTU of Ukraine]*, 21, 18. (in Ukrainian).

15. Tereshchuk, H. S., Fedotova, T. A. (2012). Pozytyvni naslidky ta perevahy vstupu Ukrainy do Svitovoi orhanizatsii torhivli [Positive consequences and advantages of Ukraine's accession to the World Trade Organization]. URL: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/201263/283-288.html>. (in Ukrainian). (2023, September, 04).

16. Ukraines accession to the WTO: Advantages, problems and forecasts [Ukraine's accession to the WTO: Advantages, problems and forecasts]. URL: <https://forinsurer.com/public/03/07/21/599/> (in Ukrainian). (2023, September, 04).

17. Hrebenuk, M.S. (2010). Pravovy status konferentsii oon z torhivli i rozvytku (IuNKTAD) ta yii evoliutsiia [The legal status of the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) and its evolution]: avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk, spetsialnist 12.00.11 – mizhnarodne pravo. Kyiv. (in Ukrainian).

18. Rada z mizhnarodnoi torhivli [Council on International Trade]. URL: <https://www.me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=b726b71b-cdcc-4714-9866-dc154d91d259&tag=RadaZMizhnarodnoiTorgivli> (in Ukrainian). (2023, September, 04).

19. Tkach, A. O. (2015). Uchast mizhnarodnykh mizhuriadovykh ta neuriadovykh orhanizatsii u protsesi rozvytku mizhnarodnoho spivrobotnytstva orhaniv mistsevoi publichnoi vlady v Ukraini [Participation of international intergovernmental and non-governmental organizations in the process of development of international cooperation of local public authorities in Ukraine]. *Naukovi pratsi [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu Kyievo-Mohylianska akademiia]. Serii: Derzhavne upravlinnia [Scientific works [of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy Complex]. Series: Public administration]*, № 263, vyp. 252, p. 137–143 (in Ukrainian).

Матеріал надійшов до редакції 18.09.2023 р